

Шевчук В.О.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних економічних
відносин Львівської комерційної академії,

Римарська Р.Ю.,

аспірант кафедри міжнародних економічних
відносин Львівської комерційної академії

УНІФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК КРИТЕРІЙ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ

Досліджено тенденції уніфікації податкових систем країн Євросоюзу в контексті поглиблення економічної інтеграції включно з підходами до подолання істотних відмінностей між країнами “нової” та “старої” Європи. Систематизовано основні напрями уніфікації податкових систем та особливості країн “нової” Європи. Подано короткі узагальнення для української податкової реформи.

Investigated in the article is a tendency for unification of EU tax systems in the context of deepening economic integration, including approaches to overcoming substantial differences between the countries of “new” and “old” Europe. The authors systematize the main vectors of tax system unification and also offer brief generalizations for the tax reform in Ukraine.

Уніфікація (або гармонізація) податкових систем країн Європейського Союзу (ЄС) — це один із ключових елементів загального процесу фіскальної конвергенції, який закономірно виник із проблеми податкової конкуренції. Інколи твердження про те, що податкова конвергенція, під якою розуміють процес зближення податкових систем країн із різним рівнем політичного й соціально-культурного розвитку, передбачає розробку і впровадження механізмів та інструментів фіскального регулювання на всіх наявних у інтеграційному угрупованні ієрархічних рівнях. Такий процес включає в себе стандартизацію систем, коінтеграцію інституцій та гармонізацію підходів до сталого соціально-економічного розвитку країн¹.

За умов глобалізації та поглиблення економічної інтеграції система оподаткування не лише зберігає функцію головного джерела наповнення бюджетів, а й посилює вплив на міжнародне розміщення виробництва, прями й портфельні інвестиції. Із гармонізацією оподаткування традиційно пов'язують подальший розвиток і поглиблення європейської інтеграції², проте питання конвергенції податків у ЄС

¹ *Хорошаєв Є.* Гармонізація податкових систем в ЄС // Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей / За ред. Д. Лук'яненка і В. Чужикова. — К.: КНЕУ, 2007. — С. 209—223.

² *Eggert W., and Haufler A.* Fiscal Policy in Action: Company-Tax Coordination Cum Tax-Rate Competition in the European Union // FinanzArchiv. — 2006.— Vol. 62. — No. 4. — P. 579—601; *Gali I., R. Perotti.* Fiscal Policy and Monetary Integration in Europe. NBER Working Paper No. 9773. — Washington: NBER, 2003. — 43 p.; *Weber R., Taube G.* On the Fast Track to EU Accession: Macroeconomic Effects and Policy Challenges for Estonia. IMF Working Paper No. 156. — Washington: IMF, 1999. — 41 p.

залишається гострим і політично дискусійним, адже попри Маастрихтський договір та Пакт стабільності й розвитку прийняття основних рішень у сфері податкової політики залишається в компетенції національних урядів³. Емпіричні дослідження для країн єврозони засвідчують конвергенцію як для видатків, так і для податкових надходжень, але з урахуванням циклу ділової активності отриманий результат істотно послаблюється⁴. Встановлено, що поліпшення сальдо бюджету за рахунок скорочення видаткової частини є надійнішим, ніж із допомогою збільшення податків⁵.

Необхідність адаптації вітчизняних податків до законодавства ЄС визнають багато вітчизняних та зарубіжних фахівців⁶, її підтверджено у Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004—2015 роки “Шляхом європейської інтеграції”⁷ і закріплено в Концепції реформування податкової системи України від 19 лютого 2007 року № 56-р. Для багатьох вітчизняних фахівців та іноземних експертів найбільшу проблему становить надмірний податковий тягар⁸, який, зокрема, провокує тінізацію економіки⁹. У багатьох країнах Східної Європи простежується прагнення використовувати нижчі ставки оподаткування для підвищення власної конкурентоспроможності¹⁰.

Метою цієї статті є узагальнення тенденцій до уніфікації податкових систем країн ЄС включно з підходами до подолання істотних відмінностей між країнами “нової” та “старої” Європи, а також оцінка відповідності процесу реформування податкової системи України євроінтеграційним прагненням нашої держави. Спочатку ми охарактеризували загальні питання тривалого процесу уніфікації податкових систем у країнах ЄС. Потім систематизували основні напрями

³ *Хорошаєв Є.* — Зазначена праця. — С. 210.

⁴ *De Bendt O., Mongelli. F.P.* Convergence of fiscal policies in the euro area // ECB Working Paper. — No. 20. — Frankfurt: ECB, 2000. — 41 p.

⁵ *Afonso A., Nickel C., Rother P.* Fiscal Consolidations in the Central and Eastern European Countries // Review of World Economics. — 2006. — Vol. 142. — No. 2. — P. 402—421.

⁶ *Єфименко Т.* Податковий кодекс України: питання ефективності та суспільної злагоди // Фінанси України. — 2007. — № 5. — С. 3—11; Створення фіскального простору для економічного зростання. Огляд державних фінансів України: Звіт № 3667-UA / Світовий банк. — Вашингтон: Світовий банк, 2006. — 185 с.

⁷ Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004—2015 рр.) “Шляхом європейської інтеграції” (2005) / Авт. кол.: *А. Гальчинський, В. Гець* та ін.; Нац. Ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — С. 215.

⁸ *Гець В.* Формування дохідної частини бюджету: підсумки, проблеми перспективи // Економіка і прогнозування. — 2004. — № 1. — С. 9—30; *Меламед М.* Валовий внутрішній продукт України та його податковий потенціал // Вісник НБУ. — 2005. — № 5. — С. 24—33; *Сова О.* Проблема дефіцитності державного бюджету і шляхи її розв’язання // Фінанси України. — 2004. — № 5. — С. 83—87.

⁹ *Мельота І., Тиссен У.* Фіскальні та регуляторні причини тіньової економіки в Україні // Сприяння сталому економічному зростанню в Україні / За ред. Ш. фон Крамона-Таубаделя та І. Акімової. — К.: Альфа-Принт, 2001. — С. 139—150.

¹⁰ *Dynus M.* Fiskalizm w Unii Europejskiej // Bank i Kredyt. — 2007. — Nr 2. — S. 34—45; *Wolff G.* Measuring Tax Burdens in Europe // Aussenwirtschaft. — 61 Jahrgang. — 2006. — Heft III. — S. 299—328.

уніфікації податкових систем і особливості країн “нової” Європи. Наприкінці подано короткі узагальнення для української податкової реформи.

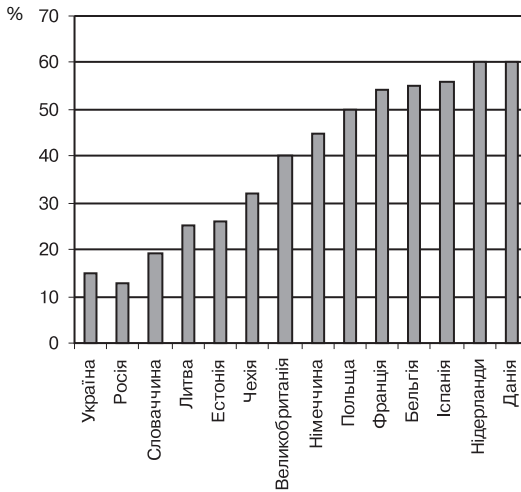
Загальні питання. Слід зазначити, що на сучасному етапі склад податкових систем у країнах ЄС характеризується значним рівнем уніфікації. Така ситуація є наслідком тривалого процесу гармонізації податкових систем, який серед інших чинників задокументовано в “Acquis Communautaire” (перелік чітко сформульованих вимог до країн-кандидатів). Так, у всіх країнах-учасниках передбачено стягнення податків на прибуток, доходи громадян, додану вартість, а також можна стверджувати про впорядкованість структури соціальних відрахувань та платежів. Такі елементи податкової системи, як порядок нарахування та сплати податків, податкові пільги, система контролю за платниками податків із боку податкових органів, є також схожими. Зокрема, у країнах, що аналізуються, податок на прибуток юридичних осіб нараховується за календарний рік або відповідний фінансовий рік, зазначений в установчих документах підприємства. Об’єктом оподаткування в більшості країн ЄС є прибуток, отриманий підприємством від діяльності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Спільним моментом у стягненні податку на прибуток у країнах-учасниках ЄС є також наявність інвестиційних пільг при сплаті податку на прибуток. Такі пільги, як правило, надаються у вигляді права на прискорену амортизацію об’єктів основних засобів або можливості використання підприємством податкових вирахувань сум видатків на здійснення науково-дослідної чи інноваційної діяльності. Систему та порядок стягнення ПДВ і акцизних зборів також істотно уніфіковано¹¹. Водночас податкові системи країн ЄС мають певні особливості, пов’язані з пріоритетами національної економічної політики, бюджетними взаємовідносинами між різними рівнями влади та іншими факторами. Так, значні відмінності зберігаються щодо ставок оподаткування. Це стосується навіть найбільш уніфікованого податку — ПДВ, не кажучи про податки на прибуток і доходи громадян.

Напрями уніфікації податкових систем. Оскільки засадничою мотивацією для уніфікації національних податкових систем у країнах ЄС є створення економічної зони із характеристиками єдиного ринку, це передбачає вироблення та досягнення спільних цілей і тісну координацію, а в перспективі — навіть проведення спільної економічної політики. Це вимагає високого рівня бюджетної інтеграції та однорідності політики у сферах оподаткування й державних видатків. Виходячи із засадничих цілей створення ЄС, які закладено в Договорі про ЄС, а також директивних і рекомендаційних документах Європейської комісії, можна виділити такі напрями уніфікації податкових систем:

1. *Зменшення прогресивності й перехід до поміркованого пропорційного оподаткування доходів фізичних осіб.* У більшості країн ЄС максимальні надходження в бюджет забезпечує оподаткування доходів громадян. Хоча між країнами “соціально орієнтованої моделі” (Данія, Нідерланди, Бельгія, Франція) та країнами

¹¹ Директива Ради ЄС 2006/112 від 28.11.2006 року про спільну систему ПДВ // Офіційний вісник ЄС від 11.12.2006. — <http://www.minjust.gov.ua>.

“нової” Європи (Словаччина, Чехія, країни Балтії) помітні разючі відмінності у величині максимальної ставки податку (рис. 1).

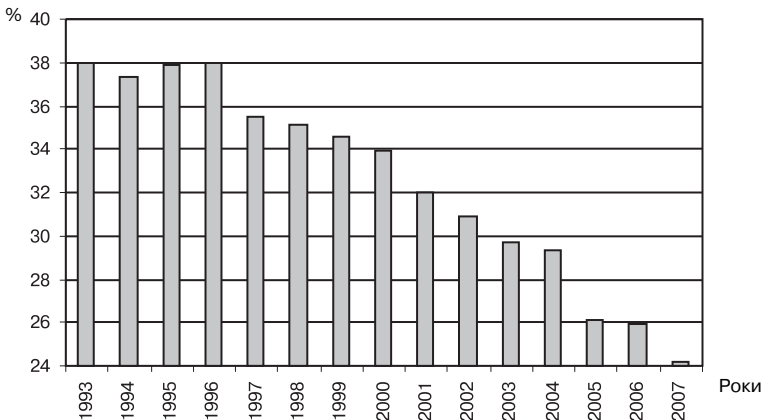
Джерело: Eurostat. — <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Рис. 1. Максимальна ставка податку на доходи громадян, 2006 рік

Проміжну позицію займають Великобританія, Німеччина й Польща (в цій країні ведеться гостра дискусія щодо зниження максимальної ставки із 40 % до 32 % або навіть запровадження значно нижчої ставки лінійного податку).

2. Зниження ставок податку на прибуток підприємств при одночасному скороченні податкових пільг із метою стимулювання економіки й забезпечення ефективного розподілу ресурсів (рис. 2).

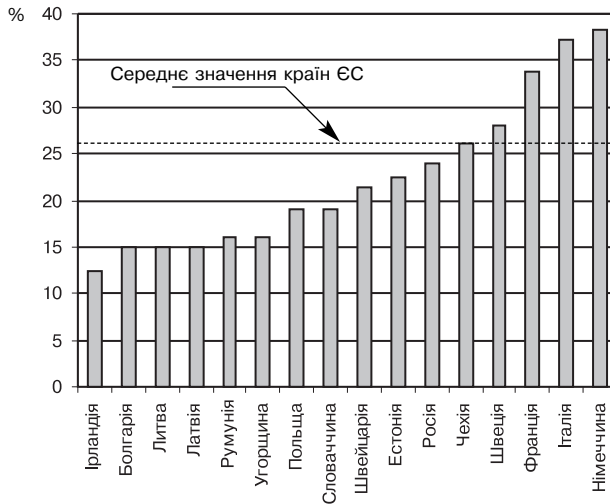
Податки на прибуток корпорацій становлять значно меншу, порівняно з особистими прибутковими податками, частку державних доходів, проте ставки

Джерело: KPMG 2007.

Рис. 2. Середня ставка податку на прибуток у країнах ЄС у 1993—2007 роках

оподаткування істотно різняться (рис. 3). Поверхневим буде вважати, що висока ставка недвозначно асоціюється з регресом та економічною відсталістю (Німеччина, Італія, Франція і Швеція заперечують таке припущення), проте з такою самою виразністю простежується зниження ставок оподаткування у країнах “нової” Європи, а також Ірландії, що нашттовхує на припущення щодо існування податкової конкуренції між країнами “старої” й “нової” Європи.

Джерело: Eurostat. — <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Рис. 3. Ставки податку на прибуток підприємств у країнах Європи, 2006 рік

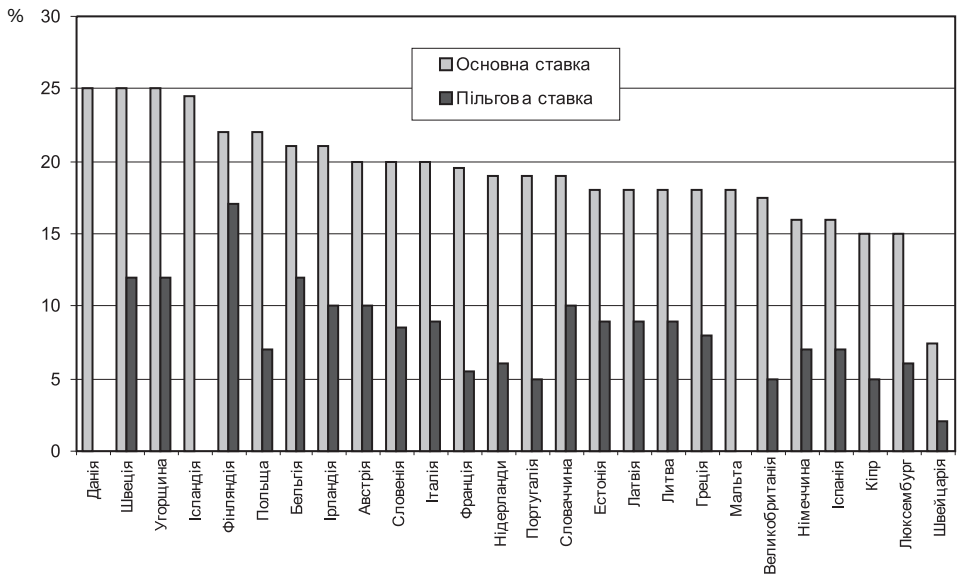
Останнім часом більшість країн ЄС провели реформи, спрямовані на зниження рівня прямого оподаткування підприємств. Головним елементом цих реформ стало зниження граничних ставок податку на прибуток. Так, у період 1990—2001 років ставки було знижено в Бельгії (з 43 % у 1990 році до 39 % у 2001-му), Данії (з 40 % до 30 %), Франції (з 39,5 % до 33,33 %), Німеччині (з 43 % до 25 %), Великобританії (з 35 % до 32,5 %). Разом із тим реформи прямого оподаткування в Австрії, Німеччині, Данії та Франції характеризувалися розширенням бази оподаткування за рахунок змін у амортизаційній політиці, встановлення жорсткішого порядку перенесення збитків на майбутні періоди.

3. Підвищення ролі непрямих податків. Характерною рисою європейських податкових систем є те, що значну частину державних доходів у всіх країнах ЄС формують непрямі податки — ПДВ і акцизні збори. Проте їхня частка в доходах бюджетів різних країн є неоднаковою, що створює додаткові труднощі при уніфікації непрямих податків¹². Інтеграція економік країн ЄС засвідчила, що різноманітність непрямих податків у цих країнах (наприклад, із продажу, з

¹² У Греції непрямі податки становлять близько 70 % надходжень до бюджету, тоді як у Бельгії — 40 %.

оптового продажу, з обороту і система ПДВ) створювала перешкоди для вільного руху товарів. Фахівці Європейської комісії (ЄК) та національних податкових відомств досліджували можливості: 1) заміни податку з оптового продажу на податок із роздрібного продажу; 2) запровадження альтернативного спільному податку на стадії виробництва — податку на додану вартість; 3) введення одноступеневого чи багаступеневого податку на виробництво й додану вартість.

За результатами досліджень фахівцями ЄК було визначено напрями уніфікації системи непрямих податків у країнах ЄС, що мало створювати фінансову раціональність (досягати високих і узгоджених результатів), конкурентну нейтральність (податок не повинен впливати на структуру цін імпорту й експорту), зниження ставок оподаткування та мінімальні витрати на стягнення непрямих податків. Реалізація подібної системи в межах країн ЄС розпочалася з 1977 року, коли ПДВ почав нараховуватися за єдиною системою, хоча й нині зберігається значна диференціація за кількістю й рівнем ставок (рис. 4). Не викликають подиву високі ставки ПДВ у Скандинавських країнах, проте дещо несподіваною є наявність у цьому переліку Польщі та Угорщини. Водночас порівняно невисокою ставкою оподаткування вирізняються Великобританія й Німеччина.

Джерело: Eurostat — <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Рис. 4. Основна і пільгова ставки ПДВ у країнах Західної Європи (%), 2006 рік

У країнах ЄС непрямі податки спершу стягувалися на підставі двох принципів: “країни походження” та “країни призначення”. Перехід із 1997 року до принципу “країни походження” в торгівлі продуктами власного виробництва тісно пов’язаний зі скасуванням митного контролю на внутрішніх кордонах ЄС і означає, що система переміщення товарів усередині Союзу аналогічна чинній на території окремої країни (поняття “експортер/імпортер” у масштабі ЄС було

замінено визначенням “постачальник/замовник”). Угоди з експорту-імпорту між компаніями різних країн-учасниць стали в один ряд із подібними операціями на національному рівні. Отже, на сьогодні структура оподаткування у країнах ЄС характеризується значним рівнем уніфікації в методологічних питаннях, але водночас зберігаються помітні відмінності у ставках оподаткування юридичних (СІТ) і фізичних осіб (РІТ), а також податку на додану вартість (VAT).

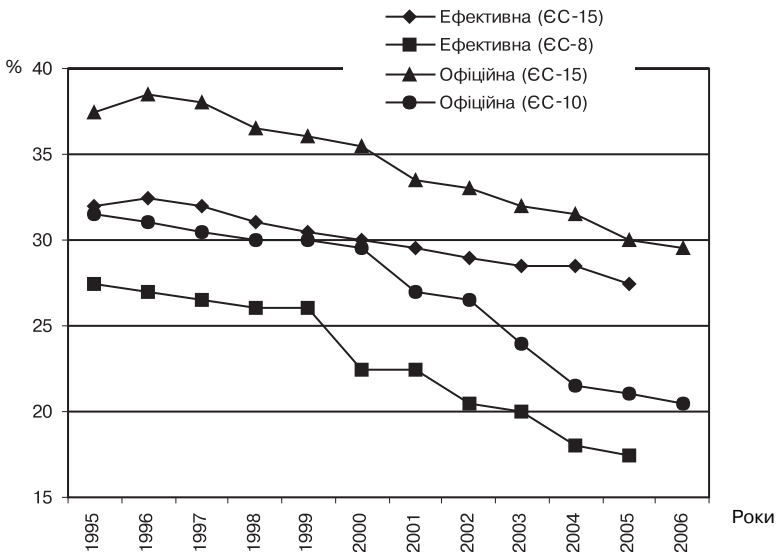
Останнім часом зроблено дві спроби гармонізації податку СІТ: 1) прийняття Кодексу оподаткування підприємницької діяльності (*англ.* Code of conduct for business taxation; 1997 рік), який має на меті заборону дискримінаційної податкової політики, та 2) пропозиція запровадження консолідованої податкової бази (2001 рік). Перша пропозиція передбачає заборону пільгового оподаткування окремих компаній (переважно це стосувалося ТНК, відповідно будь-які пільги мали поширюватися й на всі компанії, що діють на території даної країни). Друга пропозиція активно обговорюється до сьогодні й передбачає обмеження можливостей тих самих ТНК щодо трансфертного ціноутворення, коли прибутки декларується у країні з найнижчою ставкою СІТ¹³.

У академічному контексті відмінності оподаткування в окремих країнах прийнято розрізняти за чотирма критеріями: 1) офіційна ставка; 2) гранична ефективна ставка; 3) середня ефективна ставка; 4) частка податку в загальних податкових надходженнях. Гранична ефективна ставка вимірюється ставкою оподаткування інвестицій із дохідністю на рівні поточної процентної ставки. Середня ефективна ставка є середнім значенням граничної й номінальної ставок оподаткування. Середня офіційна ставка оподаткування прибутку корпорацій у країнах ЄС перебувала на рівні 39 % у 1990 році, потім дещо знизилась, але до середини 90-х років ХХ століття знову підвищилася. Проте з 1997 року спостерігається виразний спадний тренд, який можна пов'язати із приєднанням до ЄС нових країн-учасниць (рис. 5). На час приєднання середній рівень офіційних ставок СІТ становив 32 %, але впродовж наступного десятиріччя дуже стрімко знизився до майже 20 %. Подібною динамікою характеризуються й ефективні ставки оподаткування. Така ситуація може розглядатися як ознака “перегонів вниз” (*англ.* race to bottom), але емпіричні дослідження свідчать, що ставка оподаткування — це лише один із декількох критеріїв розширення виробничих активів поряд із величиною внутрішнього ринку, транспортною системою, інфраструктурою, телекомунікаційними перегонами, коштами робочої сили та її мобільністю, видатками на дослідження тощо¹⁴.

Попри загальну тенденцію до зниження ставки СІТ у окремих країнах і далі істотно відрізняються. Із урахуванням місцевих податків і зборів офіційна ставка податку у 2004 році перебувала в межах від 12,5 % в Ірландії до 39 % у Німеччині. У країнах Східної Європи цей показник коливається в межах від 15 % до 28 %.

¹³ Eggert W., Haufler A. Fiscal Policy in Action: Company-Tax Coordination Cum Tax-Rate Competition in the European Union // FinanzArchiv. — 2006. — Vol. 62. — No. 4. — P. 581–582.

¹⁴ Benassy-Quere A., Goyalraja A., Trannoy A. Tax and Public Input Competition // Economy Policy. — 2007. — No. 50. — April. — P. 387–430.

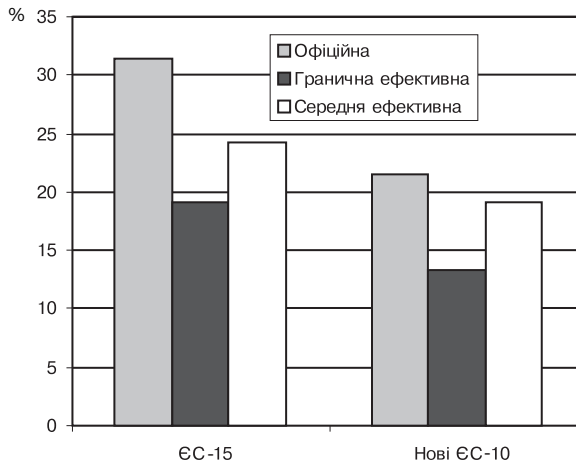
Джерело: Benassy-Quere A., Gopalraja A., Trannoy A. Tax and Public Input Competition // Economy Policy. — 2007. — No. 50. — April. — P. 387–430.

Рис. 5. Середні номінальна та ефективна ставки податку на прибуток підприємств у країнах ЄС-25¹⁵, 1995–2006 роки

Середнє значення на рівні 21,5 % на третину нижче від середнього показника ЄС-15, що становить 31,4 %. Гранична ефективна ставка є найвищою в Нідерландах — 29 %, а найнижчою в Естонії — 5 %. Найвища середня ефективна ставка — також у Німеччині, тоді як найнижчим значенням вирізняється Ірландія. Щодо граничної ставки країни ЄС-15 мають вищі показники, ніж країни Східної Європи, відповідно 19,1 % і 13,3 %, а для середньої ефективної ставки різниця менша: 24,3 % проти 19,1 %.

Особливості країн “нової” Європи. Новоприйняті країни — члени ЄС — характеризуються нижчим рівнем ставок СІТ і РІТ, тоді як їхні ставки VAT більш-менш відповідають показникам країн “старої” Європи. Усі три ставки податку СІТ (офіційна, гранична й середня ефективна) приблизно на третину нижчі (рис. 6), що створює інструментальні передумови для податкової конкуренції в намаганні поліпшити інвестиційний клімат для іноземних компаній. При цьому фактично виникає спокуса наслідувати досвід Ірландії, яка завдяки зниженню ставки оподаткування прибутку із середини 80-х років до 10 % зуміла залучити значні інвестиції в технологічний сектор (передусім у фармацевтичну галузь і сферу інформаційних технологій) та здійснити вражаючий економічний прорив. Якщо у 1985 році ірландський ВВП на душу населення не перевищував 60 % від середньоєвропейського рівня (ЄС-15), то сьогодні він

¹⁵ Використано незважену середню ставку податку на прибуток підприємств у країнах ЄС-25.

Джерело: Eggert W., Haufler A. Fiscal Policy in Action: Company-Tax Coordination Cum Tax-Rate Competition in the European Union // FinanzArchiv. — 2006. — Vol. 62. — No. 4. — P. 582.

Рис. 6. Ставки оподаткування СІТ у країнах “старої” і “нової” Європи

становить 130 %. Тому не випадково, що “ірландське диво” розглядається як приклад для наслідування. Зокрема, восени 2007 року пропозиція щодо зниження ставок податків стала “візитною картою” успішної виборчої кампанії партії “Громадянська платформа” в Польщі.

Можна погодитись, що у країнах Східної Європи занижені ставки СІТ поєднуються із середньоевропейськими ставками VAT¹⁶, проте слід відзначити значне поширення пільгових ставок. Наприклад, у Польщі пільгове оподаткування реалізації книжок, будівельних матеріалів та послуг громадського харчування (до 2010 року) викликане умовами приєднання до ЄС. У іншому дослідженні стверджується, що ефективні ставки оподаткування РІТ для нових членів ЄС є нижчими на 10 відсоткових пунктів; немає конвергенції в ефективному оподаткуванні прибутку компаній, але такий процес простежується для офіційних ставок оподаткування¹⁷.

З допомогою тесту Гренджера нами встановлено, що припущення про зниження ставок оподаткування у країнах “старої” Європи внаслідок податкової конкуренції з боку новоприйнятих країн виглядає непереконливо. Для офіційних ставок оподаткування прибутку підприємств усе навпаки: гіпотезу про те, що податки у країнах ЄС-15 не впливають на оподаткування у країнах ЄС-10 можна відкинути на рівні статистичної значущості 10 %, із лагом у 2 роки (табл. 1).

Це означає, що зниження офіційних ставок оподаткування прибутку корпорацій у країнах Східної Європи відбувається під впливом відповідного процесу в

¹⁶ Dynus M. Fiskalizm w Unii Europejskiej // Bank i Kredyt. — 2007. — Nr 2. — S. 36.

¹⁷ Wolff G. Measuring Tax Burdens in Europe // Aussenwirtschaft. — 61 Jahrgang. — 2006. — Heft III. — S. 329.

Таблиця 1. Взаємна причинність офіційних ставок оподаткування

Гіпотеза	Лag (роки)		
	1	2	3
Офіційна ставка ЄС-10 не впливає на офіційну ставку ЄС-15	0,285 (0,607)	0,025 (0,830)	0,124 (0,938)
Офіційна ставка ЄС-15 не впливає на офіційну ставку ЄС-10	2,797 (0,133)	4,039 (0,090)	3,950 (0,208)

* Статистична значущість на рівні 10 %.

Джерело: *Benassy-Quere A., Gopalraja A., Teannoy A. Tax and Public Input Competition// Economy Policy. №50. — 2007. — April. — P. 387—430.*

країнах “старої” Європи, який, зі свого боку, відбиває реалії європейської інтеграції та підвищення конкурентоспроможності західноєвропейських економік. Знайома з багатьох академічних та науково-популярних публікацій залежність процесу оподаткування у країнах ЄС-15 від нових країн-учасниць простежується для ефективної ставки оподаткування, але при цьому підтверджено зворотню залежність країн “нової” Європи від процесів у країнах “старої” Європи (табл. 2). Таким чином, немає підстав стверджувати, що помітне візуально зниження ставок СІТ у країнах ЄС-15 (рис. 5) відбувається внаслідок виключно посилення конкуренції з боку новоприйнятих країн.

Таблиця 2. Взаємна причинність ефективних ставок оподаткування

Гіпотеза	Лag (роки)		
	1	2	3
Ефективна ставка ЄС-10 не впливає на ефективну ставку ЄС-15	3,615 (0,099 [*])	9,054 (0,033 [*])	3,145 (0,388)
Ефективна ставка ЄС-15 не впливає на ефективну ставку ЄС-10	5,738 (0,048 [*])	1,211 (0,387)	0,404 (0,487)

* Статистична значущість на рівні 5 %.

** Статистична значущість на рівні 10 %.

Короткі узагальнення та висновки для української податкової реформи. Вдалим кроком було запровадження єдиної ставки податку для фізичних осіб — це відповідає поточній східноєвропейській “моді” на лінійний податок і загальній тенденції до зниження податкового тиску. Так само не виглядають завищеними ставки СІТ і VAT, тобто формально базові ставки оподаткування відповідають існуючим європейським підходам. Порівняно з країнами ЄС загальний рівень податкових надходжень не виглядає екстремально високим. Так, у 2006 році прямі й непрямі податки становили 35 % від ВВП¹⁸. Разом із тим було б перебільшенням стверджувати, що чинна система оподаткування виступає вагомим чинником підвищення конкурентоспроможності української економіки. Якраз навпаки, вітчизняну податкову систему критикують через надмірне оподаткування

¹⁸ Створення фіскального простору для економічного зростання. Огляд державних фінансів України: Звіт № 3667-UA / Світовий банк. — Вашингтон: Світовий банк, 2006. — С. 11.

фонду заробітної плати, низьку ефективність ПДВ, численність податкових пільг, адміністративних процедур. У нещодавньому дослідженні Світового банку та Price Waterhouse Coopers Україна опинилася на передостанньому, 177-му місці за складністю сплати податків (гірша ситуація лише в Білорусі). На наш погляд, проблеми створює не так вибір ставок оподаткування, як приведення у відповідність до європейських вимог загальних елементів податкової системи, передусім порядку надання пільг та контролю за платниками податків. Якщо орієнтуватися на створення зручних умов для іноземних інвесторів, варто не захоплюватися специфічними пільгами, а забезпечити відповідність вітчизняного законодавства європейському Кодексові оподаткування підприємницької діяльності. Можна припустити, що підвищений податковий тиск створено оподаткуванням фонду заробітної плати, проте це виглядає стандартною проблемою країн Східної Європи. Очевидно, що через переорієнтацію із сировинних на працевіткі високотехнологічні галузі оподаткування фонду заробітної плати треба знижувати, але водночас повинні зростати надходження від РІТ. Не виключено, що стане доцільним одночасне зниження податкового тиску на фонд заробітної плати й підвищення ставки РІТ до 18—19 %, що дасть змогу вирівняти ставки РІТ і VAT.

У цілому дискусію навколо податкового тиску загалом та ставок оподаткування зокрема, а також доцільності відмови від ПДВ варто перевести в дещо інший вимір. По-перше, необхідно привести у відповідність до європейських стандартів адміністрування VAT. Наприклад, важко знайти країну, крім нашої, де повернення VAT експортерам було б проблемою. По-друге, слід запозичити порядок розрахунку амортизації та врахування видатків на здійснення науково-дослідної або інноваційної діяльності. По-третє, заслуговує на увагу оподаткування майна платників податків (нерухомість, автомобілі тощо), що є стандартною європейською практикою. Зазначене сприятиме розширенню податкової бази, стимулюватиме до легалізації отриманих доходів і, що найважливіше, дасть змогу компенсувати втрати податкових надходжень на випадок зниження навантаження на фонд заробітної плати, переходу на нижчу ставку ПДВ (з одночасним підвищенням до цього рівня ставки РІТ) чи навіть запровадження, за ірландським зразком, ставки СІТ на рівні 10 %.